

Araştırma makalesi

Research article

Uluslararası Dergilerde Yayınlanan Türkiye Adresli
Bakım Yükü Araştırmalarının Bibliyometrik AnaliziFadime Hatice İNCİ¹

ÖZ

Amaç: Araştırmanın amacı “Web of Science” veri tabanında indekslenmiş ve Türkiye’de yapılmış bakım yükü çalışmalarının bibliyometrik olarak test edilmesidir.

Gereç ve Yöntem: Araştırma tanımlayıcı tarama çalışmasıdır. Araştırma kapsamına 2009- 2021 tarihlerinde “Web of Science” veri tabanına kayıtlı Türkiye’de yapılmış çalışmalar alınmıştır. Anahtar kelime olarak “caregiver burden”, “care burden”, “caregiving burden”, “burden of care”, “burden of caregiving”, kelime dizinlerinin her biri veri tabanında ayrı ayrı olarak taranmıştır. Dahil olma ölçütlerine uyan 121 çalışma örnekleme alınmıştır. Veri analizi Microsoft Excell ve VOSviewer programı (version 1.6.16) kullanılarak yapılmıştır.

Bulgular: Çalışmalar en sık şizofren, kanser ve alzheimer hastasına bakım veren bireyler ile gerçekleştirilmiştir. “Caregiverburden” en sık kullanılan anahtar kelimedir. En çok atıf alan çalışma ise Gülseren ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen “The perceived burden of care and its correlates in schizophrenia” isimli çalışmadır.

Sonuç: Bu çalışma bakım yükü alanında Türkiye’de yapılmış olan çalışmalar arasında, en çok atıf almış çalışmalar, en çok kullanılan anahtar kelimeler, alanda çalışılmış konular ve en çok kullanılan kaynaklar konusunda araştırmacılara yol gösterici olacaktır.

Anahtar kelimeler: Atıf analizi, bakım yükü, bibliyometrik analiz

ABSTRACT

Bibliometric Analysis of Turkey-based Caregiver Burden Studies Published in International Journals

Aim: The study aim was to bibliometrically test the caregiver burden studies carried out in Turkey and indexed in the Web of Science database.

Material and Methods: This was a descriptive screening study. The studies carried out in Turkey and registered in the Web of Science database between 2009-2021 were included. Each of the word indexes, including “caregiver burden”, “care burden”, “caregiving burden”, “burden of care” and “burden of caregiving”, was separately screened as the keywords. One hundred twenty-one studies that met the inclusion criteria of the study were enrolled in the sample. Data were analyzed using Microsoft Excell and the VOSviewer program (version 1.6.16).

Results: The studies were mainly carried out with the individuals who were caregiving to schizophrenia, cancer, and alzheimer's patients. “Caregiver burden” was the most frequently used keyword. The most cited study was entitled “The perceived burden of care and its correlates in schizophrenia” which was conducted by Gulseren et al.

Conclusion: This study will guide researchers on the most cited studies, the most used keywords, the topics studied in this field, and the most used references among the caregiver burden studies performed in Turkey.

Keywords: Bibliometric analysis, caregiver burden, citation analysis

¹Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Denizli, Türkiye, E-mail: hemel@pau.edu.tr, Tel: +90 505 591 4032, ORCID: 0000-0003-0893-0010

Geliş Tarihi:06 Temmuz 2021, Kabul Tarihi: 17 Mart 2022

*Bu çalışma 20-21 Şubat 2021 tarihlerinde online gerçekleştirilen Uluslararası Tıp Bilimleri ve Multidisipliner Yaklaşımlar Kongresi’nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Atıf/Citation: İnci FH. Uluslararası Dergilerde Yayınlanan Türkiye Adresli Bakım Yükü Araştırmalarının Bibliyometrik Analizi. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi 2022;9(2):133-141. DOI: 10.31125/hunhemsire.1167234

GİRİŞ

Bilimsel literatürün incelenmesi, 20 yüzyılın başlarına kadar uzanan geçmişe sahip olmasına rağmen bibliyometri terimi 1969 yılında Pritchard tarafından “Matematiksel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplara ve diğer iletişim araçlarına uygulanması” olarak tanımlanmıştır¹. Bilim insanları ürettikleri araştırma çıktılarının etkili ve yararlı olması için çalışmalarını kitap, kitap bölümleri ve dergi makaleleri olarak diğer bilim insanları ve toplumla paylaşmalıdır. Bilim adamları, yeni bir bulgunun keşfinde önceliklerini belirlemek ya da katkılarının özgünlüğünü göstermek için alıntılar ve referanslardan yararlanmaktadır².

Demografik ve epidemiyolojik değişiklikler, hızlı kentleşme, modernleşme, küreselleşme, risk faktörlerinde ve yaşam tarzlarında eşlik eden değişiklikler kronik hastalıkların artmasına yol açmıştır³. Bu durum beraberinde sağlık sorunu yaşayan her yaşta bireyin bakım gereksiniminin artmasına ve bu bakımın önemli bir bölümünün aile bireyleri tarafından sağlanmasına yol açmaktadır. Bakım verme; bireyin günlük yaşam aktivitelerini gerçekleştiremediği durumlarda, bu aktivitelerin gerçekleştirilmesi amacıyla bir başkası tarafından sağlanan fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal yardım olarak tanımlanmaktadır⁴. Hastanın gereksinimi olan bakım kurumlar tarafından formal ya da aile ve akrabalar tarafından informal şekilde sunulmaktadır^{5,6}. Bakım veren aile bireyleri, bir taraftan sevdikleri bireyi yavaş yavaş kaybederken ve bunun üzüntüsünü yaşarken, diğer yandan üstlendikleri bakım sorumluluğunun sonuçları altında ezilmekte, yaşadığı fiziksel ve duygusal etkiler “yük” olarak tanımlanan sonucun ortaya çıkmasına neden olmaktadır⁷. Bakım yükü; yaşlı, kronik hastalığı olan, yetersizliği olan aile üyesi ya da bir yakınına bakım hizmeti veren kimsenin zorlanması, gerilmesi, baskı altında hissetmesi ya da yük altına girmesi olarak nitelendirilebilir⁸. Bakım verme ve bakım yükü sağlık çalışanları tarafından ele alınması gereken önemli bir halk sağlığı sorunudur. Bakım yükünün belirlenmesinde hemşireler, hasta ve ailesi ile geçirdikleri zaman bakımından önemli bir role sahiptirler. Son yıllarda hemşirelikte bibliyometrik analiz araştırmalarının sayısında artış olmuştur. Bu çalışmalardan bazısı hemşirelik dergilerindeki makaleleri incelerken diğerleri de belirli konuda yapılmış hemşirelik araştırmalarını konu edinmektedir⁹⁻¹². Bakım verenlerle ilgili yapılan bibliyometrik çalışmalar ise genel bakım vermeyle ilgili çalışmalar, bakım verenin depresyonu, demanslı hastaya bakım verenlere yönelik müdahaleler gibi konularda yapılmıştır^{11,13,14}. Yapılan literatür incelemesinde bakım yükü ile ilgili yapılmış çalışmaların bibliyometrik analizi ile ilgili bir yayına rastlanmamıştır.

Bu çalışma bakım yükü alanında Türkiye’de yapılmış olan çalışmalar arasında, en çok atıf alan çalışmalar, en çok kullanılan anahtar kelimeler, alanda çalışılmış konular ve en çok kullanılan kaynaklar konusunda araştırmacılara yol gösterici olacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma 2009-2021 yılları arasında Web of Science (WoS) veri tabanında indekslenmiş ve Türkiye’de yapılmış bakım yükü çalışmalarının bibliyometrik olarak test edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma tanımlayıcı tarama çalışmasıdır.

Araştırma Evren ve Örnekleme

Yaygın olarak kullanılan bilimsel literatür kaynakları arasında WoS, Scopus, Google Akademik ve PubMed bulunmaktadır¹⁵. Bu araştırmanın evrenini WoS veri tabanına kayıtlı Türkiye’de yapılmış çalışmalar oluşturmaktadır. WoS veri tabanında Türkiye adresli ilk çalışmanın 2009 yılında yayınlanması nedeniyle çalışma kapsamına 2009-2021 yılları arasında yayınlanan, makale dili Türkçe ya da İngilizce olan ve araştırma makalesi olan çalışmalar dâhil edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada hem veri toplama aracı hem de veri kaynağı olarak WoS veri tabanı kullanılmıştır.

WoS veri tabanında yapılan tarama sonucu yayınlarla ilgili pek çok bilgilere ulaşılabilmektedir. Bu çalışmada yazar isimleri, makale başlığı, kaynak başlığı (dergi adı), yayın dili, yazar tarafından belirlenen anahtar kelimeler, özet, adres, finansman kaynağı, alıntılanan referans, alıntılanan referans sayısı, makaleye yapılan WoScore atf sayısı, yayın yılı, araştırma alanı gibi bilgiler değerlendirilmeye alınmıştır.

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Anahtar kelime olarak “caregiver burden”, “care burden”, “caregiving burden”, “burden of care”, “burden of caregiving” kelime dizinlerinin her biri WoS veri tabanında ayrı ayrı olarak taranmıştır. Toplamda 208 sonuca ulaşılmıştır. Kongre sunumu, editöre mektup, derleme olanlar çıkarılmış ve 168 sonuç elde edilmiştir. Tekrarlı olan 30 çalışma ve yazarı Türk olmasına rağmen Türkiye dışında gerçekleşen sekiz çalışma, konuyla ilgili olmayan dokuz makale olmak üzere toplam 47 çalışma örneklem dışında bırakılmıştır. “Caregiver burden”, “care burden”, “caregiving burden”, “burden of care”, “burden of caregiving” kelime dizinleri ile ilgili sırasıyla 71, 28, 12, 8, 2 araştırma olmak üzere toplamda 121 çalışma örnekleme alınmıştır. Tarama sonucu ulaşılan çalışmalara ait bilgiler text formatında beş ayrı dosya olarak kaydedilmiştir. Kaydedilen bu dosyalar VOSviewer programı veri tabanına aktarılmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analizi Microsoft Excell ve VOSviewer programı (version 1.6.9) kullanılarak yapılmıştır¹⁶. Araştırmaların yayın yılı, dili, finansmanı, makalelerin araştırma alanı ile bilgiler WoS veri tabanından Microsoft Excell’e aktarılmıştır. Ayrıca her araştırma başlık ve özet açısından tek tek incelenmiş, bakım verilen hastalık grubuna ilişkin bilgiler Microsoft Excell’de oluşturulan veri tabanına araştırmacı tarafından girilmiştir. Excelde yer alan değişkenlerin dağılımında sayı ve yüzde hesaplanmıştır.

Makalelerin yazar isimleri, makale başlığı, kaynak başlığı (dergi adı), yazar tarafından belirlenen anahtar kelimeler,

özet, adres, alıntılanan referans, alıntılanan referans sayısı, makaleye yapılan WoScore atf sayısı ile ilgili verilerin analizinde VOSviewer programı kullanılmıştır. Analiz sonuçlarının sunulmasında sayı, bağlantı sayısı ve görsel haritalama yöntemlerinden yararlanılmıştır. Görsel haritalama yönteminde renk, daire ve çizgi olarak üç önemli özellik bulunmaktadır. Her bir renk bir kümeyi göstermekte olup, küme sayısı kadar renk bulunmaktadır (kırmızı renk küme bir, yeşil renk küme iki, mavi renk küme üç gibi). Dairelerin her biri incelenen değişkene ilişkin kategoriyi göstermektedir. Dairenin büyüklüğü ilgili kategorinin görülme sayısı ile doğru orantılı olup, sayı arttıkça dairenin büyüklüğü artmaktadır. Çizgiler ise incelenen değişkenin kategorileri arasındaki bağlantıyı göstermektedir. Her bağlantının, pozitif ile temsil edilen bir gücü vardır. Sayısal değer ne kadar yüksekse bağlantı o kadar güçlüdür¹⁶.

Araştırmanın Etik Boyutu

Bu çalışmada yayınlanmış araştırmalar üzerinde geriye dönük inceleme yapıldığı için etik kurul onayı gerekmemektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın verileri sadece WoS veri tabanında indekslenmiş dergilerde yayınlanmış makalelerden elde edilmiş olup, Türkiye’de bakım yükü ile ilgili tüm çalışmaları kapsamamaktadır. Bu araştırmanın verileri Şubat 2021’de toplandığı için 2021 yılına ait tüm araştırmalar örnekleme dâhil edilememiştir.

BULGULAR

Araştırmaların Genel Özellikleri

121 makale toplam 406 yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Yazarlardan 34’ü iki makalede, üçü ise üç makalede ortak yazardır. Makalelerin %87.6’sı (n=106) İngilizce, %12.4’ü (n=15) Türkçe olarak yayınlanmıştır. İki makale araştırma proje desteği almıştır. Bu çalışmalar İstanbul Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi bilimsel araştırma projeleri kapsamında destek almıştır.

Araştırma Alanı

Çalışma alanlarının dağılımları incelendiğinde; makalelerin toplam 43 araştırma alanı üzerine yoğunlaştığı belirlenmiştir. Tablo 1’de sıklığına göre ilk 20 araştırma alanı verilmiştir. İlk sırada “Psychiatry” yer almakta, onu sırasıyla “Nursing; Psychiatry”, “Nursing” ve “Neurosciences & Neurology” takip etmektedir.

Tablo 1. Araştırma Alanları

Araştırma Alanı	Makale Sayısı	%
Psychiatry	17	14.0
Nursing; Psychiatry	13	10.7
Nursing	12	9.9
Neurosciences & Neurology	11	9.1
Nursing; Pediatrics	7	5.8
Oncology; Nursing	5	4.1
General & Internal Medicine	5	4.1
Urology & Nephrology	3	2.5
Integrative & Complementary Medicine; Nursing	3	2.5

Tablo 1. Araştırma Alanları (devamı)

Araştırma Alanı	Makale Sayısı	%
Psychology; Geriatrics & Gerontology; Psychiatry	2	1.7
Oncology	2	1.7
Neurosciences & Neurology; Psychiatry	2	1.7
Immunology; Surgery; Transplantation	2	1.7
Neurosciences & Neurology; Rehabilitation	2	1.7
Psychology	2	1.7
Cardiovascular System & Cardiology	2	1.7
Neurosciences & Neurology; Pharmacology & Pharmacy	2	1.7
Health Care Sciences & Services; Public, Environmental	2	1.7
Pediatrics; Respiratory System	2	1.7
Geriatrics & Gerontology; Psychiatry	2	1.7

Yıllara Göre Yayın ve Atıf Sayısı

Şekil 1’de makalelerin yayın yıllarına göre dağılımları görülmektedir. WoS tabanında yer alan Türkiye adresli ilk yayın 2009 yılında yayınlanmış olup, 2010 yılından sonra hem araştırma hem de atıf sayılarında artış olmuştur. Yayın ve atıf sayısının en yüksek olduğu yıl 2019’dur. 2020 yılında hem makale sayısı hem de atıf sayısında düşüş gözlenmiştir. Şekil 1 incelendiğinde makale sayısı ve atıf sayılarında eğilimlerin birbirine benzer olduğu görülmektedir.

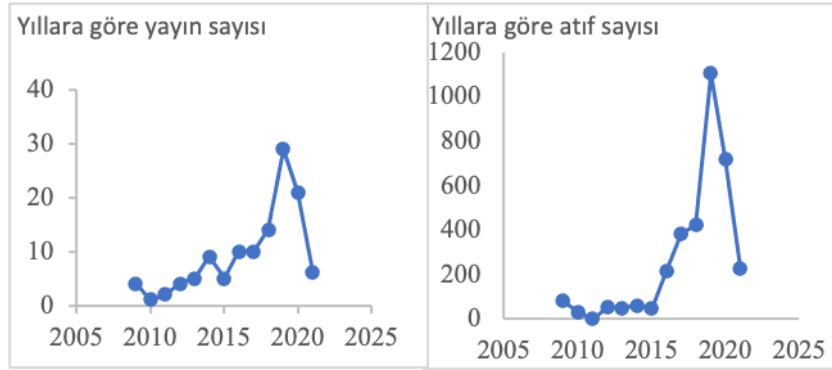
Araştırma Örneklemi

Bakım yükü ile ilgili yapılan çalışmalarda bakım verilen bireyin sağlık sorunları Tablo 2’de görülmektedir. Türkiye’de yapılan çalışmalar en sık şizofren, kanser ve alzheimer hastasına bakım veren bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Otizmlili, kistik fibrozisli ve serebral palsili çocuklara bakım verenlerle yapılan çalışmalar ise en çok çalışılan çocuk sağlığı konularındadır.

Makalelerde Kullanılan Anahtar Kelimeler

Tablo 3’de yazarlar tarafından anahtar kelime olarak belirlenen kelime ve kelime dizinleri verilmiştir. Araştırma kapsamına alınan 121 makalede toplam 372 anahtar kelime kullanılmıştır. Aynı sıklığa sahip olan anahtar kelimeler toplam bağ gücüne göre yeniden sıralanmıştır. En sık kullanılan anahtar kelimeler sırasıyla “caregiver burden”, “caregiver”, “quality of life”, “burden”, “schizophrenia”, “care burden”, “depression”, “caregivers”, “stroke”, “alzheimer’s disease” anahtar kelimeleridir.

Anahtar kelimelerin görsel haritalaması Şekil 2’de görülmektedir. İlk analizde 172 küme elde edilmiştir. Daha net bir görüntü elde etmek için en az iki kere kullanılan anahtar kelimeler ile yeniden haritalama işlemi yapılmış ve 37 küme elde edilmiştir. Dairelerin büyüklüğü ile anahtar kelimenin kullanım sayısı doğru orantılıdır. Anahtar kelimenin kullanım sayısı arttıkça daire büyüklüğü artmaktadır. Her renk bir kümeleşmeyi göstermektedir. Çizgiler ise bağ sayılarını göstermektedir. Kümelerin merkezinde “caregiver burden” yer almakta olup 39 makalede kullanılmakta olup bağ gücü 132’dir.

Şekil 1. Yıllara Göre Yayın ve Atıf Sayısı

Tablo 2. Bakım Alan Bireyin Sağlık Sorunu

Bakım alan bireyin sağlık sorunu	Sayı	%	Bakım alan bireyin sağlık sorunu	Sayı	%
Şizofren	14	11.4	Ailesel Akdeniz ateşi*	2	1.6
Kanser	11	9.0	Kalp yetmezliği	2	1.6
Alzheimer	9	7.3	Nörolojik hastalık	2	1.6
Yaşlı	6	4.9	Psikiyatrik hastalık	2	1.6
Engelli	5	4.1	Allerjiler	1	0.8
Multiple skleroz	5	4.1	Yatağa bağımlı hasta	1	0.8
İnme	5	4.1	Kronik psikoz	1	0.8
Transplantasyon	5	4.1	Konjenital kalp hastalığı	1	0.8
Otizm *	4	3.3	Gastrostomi besleme *	1	0.8
Demans	4	3.3	Hemofili*	1	0.8
Kronik hastalık	4	3.3	Lenfödem	1	0.8
Hemodiyaliz / periton diyalizi	4	3.2	Lösemi*	1	0.8
Mental hastalık	4	3.3	Metabolik hastalık*	1	0.8
Bipolar bozukluk	3	2.4	Obsesif kompulsif bozukluk	1	0.8
Serebralpalsi*	3	2.5	Opioid bağımlılığı	1	0.8
Kistikfibrozis*	3	2.5	Pediyatrik hasta*	1	0.8
Ölçek uyarlama çalışması	3	2.5	Pulmoner hipertansiyon	1	0.8
Parkinson	3	2.5	Solunum hast	1	0.8
Kronik obstrüktif akciğer hastalığı	2	1.6	Tip 1 diabetesmellitus*	1	0.8

*Sağlık sorunu olan çocuğa bakım verenlerle gerçekleştirilen çalışmalar.

Tablo 3. Makalelerde Yazarlar Tarafından Kullanılan Anahtar Kelimeler

Anahtar kelime	Sayı	Toplam bağ gücü	Anahtar kelime	Sayı	Toplam bağ gücü
Caregiver burden	39	132	Nursing	4	17
Caregiver	20	70	Reliability	4	17
Quality of life	19	74	Validity	4	17
Burden	11	39	Child	4	16
Schizophrenia	10	32	Self-efficacy	4	16
Care burden	9	31	Home care	4	15
Depression	8	32	Dementia	4	14
Caregivers	8	30	Neuropsychiatric sym.	4	14
Stroke	5	20	Caregiving	4	13
Alzheimer's disease	5	14			

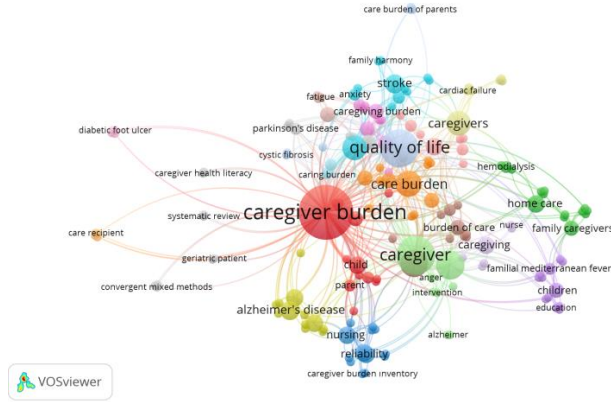
Tablo 4. Makale Yazarlarının Kurumları

Kurumlar	Yayın sayısı	Atıf sayısı	Toplam bağ gücü
Atatürk Üniv.	10	108	25
İstanbul Üniv.	10	31	11
Hacettepe Üniv.	10	28	6
Dokuz Eylül Üniv.	7	63	29
Ege Üniv.	6	36	44
Marmara Üniv.	6	5	2
Ankara Üniv.	5	3	3
Bezmialem Vakıf Üniv.	4	24	10
Ondokuz Mayıs Üniv.	4	9	4
İnönü Üniv.	4	4	9

Tablo 5. Makalelerin Yayınlandığı İlk 10 Dergi

Dergi adı	Makale sayısı	Atıf sayısı	Toplam bağ gücü	Çeyreklik dilim (Hemşirelik) 2019	IF 2019
Archives of Psychiatric Nursing	8	60	14	Q3	1.266
Journal of Pediatric Nursing	6	5	3	Q2	1.495
European Journal of Oncology Nursing	5	11	1	Q1	1.876
European Psychiatry	5	0	0	Q1	4.464
Journal of Psychiatric Nursing*	4	14	22	-	-
Perspectives in Psychiatric Care	4	5	13	Q3	1.273
Holistic Nursing Practice	3	22	6	Q3	0.968
Archives of Neuropsychiatry*	3	66	22	Q4	0.707
Scandinavian Journal of Caring Sciences	3	2	1	Q2	1.525
Anatolian Journal of Psychiatry*	2	13	8	Q4	0.329

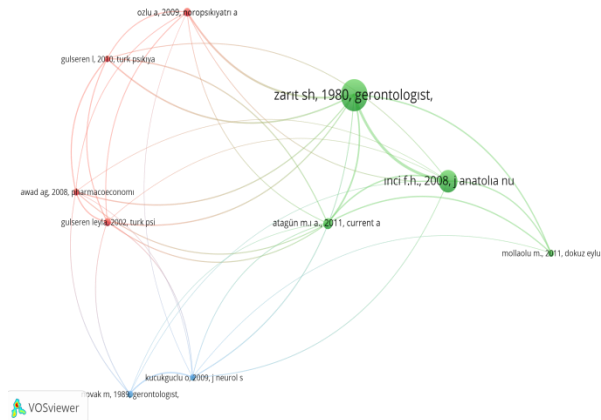
* Türkiye adresli dergiler

Şekil 2. Anahtar Kelimelerin Görsel Haritalaması

Makalelerde En Çok Atıfta Bulunulan Yayınlar

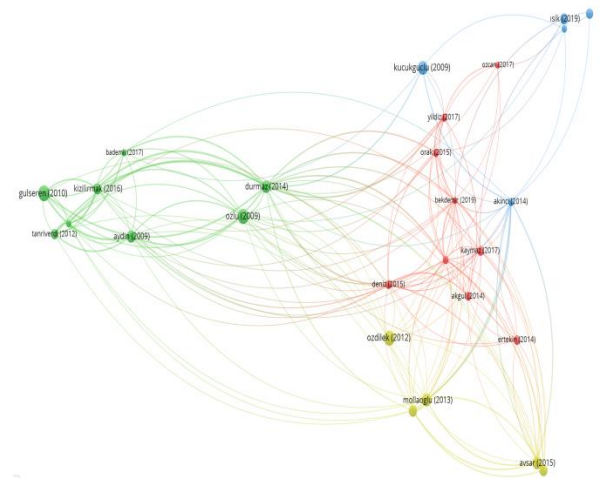
Araştırma kapsamına alınan makalelerin kaynakçaları incelendiğinde en fazla atıf yapılan 10 makalenin görsel haritalaması Şekil 3'de görülmektedir. Atıf sayısı 52, total bağ gücü 69 olan Zarit ve ark 1980 yılında yapmış olduğu makale en fazla atıfta bulunan çalışmadır. Sırasıyla en fazla atıfta bulunan makaleler İnci (2008), Atagün (2011), Özlü (2009), Gülseren (2002), Awad (2008), Mollaolu (2011), Novak (1989), Gülseren (2010) ve Küçükgüçlü (2009) tarafından gerçekleştirilen araştırmalardır. En fazla atıfta bulunan 10 araştırma 3 küme halinde dağılım göstermektedir. Birinci küme Özlü (2009), Gülseren (2002), Awad (2008) ve Gülseren (2010) çalışmalarından, ikinci küme ise Zarit (1980), İnci (2008), Atagün (2011), Mollaoğlu (2011) çalışmalarından oluşmaktadır. Diğer çalışmalar üçüncü kümeyi oluşturmaktadır. İkinci küme en çok atıfta bulunan çalışmalardan oluşmaktadır.

Şekil 3. En Çok Atıfta Bulunulan Makaleler
En Çok Atıf Alan Makaleler

Bu araştırma örneklemindeki 121 çalışmadan 71 tanesi en az bir kere atıf almış, 40 makale hiç atıf almamıştır. Daha net görüntü elde edebilmek için en az yedi kez atıf alan ve birbiri ile bağlantısı olan 27 makale görsel haritada sunulmuştur. Bu makaleler dört kümede dağılım

göstermektedir. En çok atıf alan çalışma ikinci kümede yer alan Gülseren ve arkadaşları (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmadır. Bu kümedeki diğer çalışmalar Özlü (2009), Aydın (2009), Durmaz (2014), Kızıllırmak (2016), Tanrıverdi (2012) ve Bademli (2017)'dir (Şekil 4).

Şekil 4. En Çok Atıf Alan Makaleler
Makale Yazarlarının Kurumları

En fazla yayın sayısına sahip üç üniversite Atatürk Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi, en fazla atıf sayısına sahip üniversiteler Atatürk Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Ege Üniversitesi, toplam bağ gücü en yüksek üniversiteler ise Ege Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesi'dir (Tablo 4).

Makalelerin Yayınlandığı Dergiler

Makaleler 77 dergide yayınlanmıştır. Makalelerin en fazla yayınladığı ilk 10 dergi Tablo 5'te verilmiştir. İlk üç sırada "Archives of Psychiatric Nursing", "Journal of Pediatric Nursing-Nursing Care of Children & Families" ve "European Journal of Oncology Nursing" bulunmaktadır. Etki faktörü (IF) 1'den büyük olan bu dergiler birinci, ikinci ve üçüncü çeyrekte (Q1-Q3) yer almaktadır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada WoS veri tabanında indekslenmiş ve Türkiye’de yapılmış bakım yükü çalışmaları bibliyometrik olarak incelenmiştir. İncelenen makalelerin araştırma alanları içinde en çok sırasıyla “Psychiatry” “Nursing; Psychiatry”, “Nursing” ve “Neurosciences&Neurology” alanları yer almaktadır. Araştırma alanları dergilere göre değişmektedir. Araştırmacıların dergi seçiminde ise araştırmacıların bilim dalı, çalışılan konu, çalışılan örneklemin özellikleri gibi durumlar etkili olmaktadır. Genellikle dergiler belirli konularda yayın yaptıkları için, makaleye uygun dergi seçimi önemlidir. Birçok çalışmanın sırf o derginin yayın alanına girmediği için reddedildiği göz önüne alınacak olursa bilim insanı için büyük zaman kayıpları ve gecikmeler ortaya çıkacaktır¹⁷.

Dünyada bakım yükü ile ilgili çalışmalarının tarihi 1950’lere¹⁸ dayanmakla birlikte WoS veri tabanında 1983 yılından itibaren kayıtlar gösterilmektedir. Ülkemizde WoS tabanlı Türkiye adresli çalışmaların başlangıcı 2009 yılına dayanmaktadır. Bakım yükünü değerlendirmede geçerli ve güvenilir ölçme aracının kullanılması önemlidir. Daha önceki yıllara ait WoS tabanlı çalışmaların olmaması; bakım yükünü değerlendirmede kullanılabilecek Türkçe geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçme aracının olmaması ile açıklanabilir. Literatürde bakım yükünü değerlendirmek için en çok kullanılan ölçeklerden biri olan Zarit ve arkadaşları (1980) tarafından geliştirilen Bakım Verme Yükü Ölçeği’nin (Burden Interview) Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması İnci (2008) tarafından yapılmış ve ulusal hakemli bir dergide yayınlanmıştır^{19,20}. Bu durum Türkiye’de bakım yükü çalışmalarının 2009 yılında başlaması ve yıllar içinde gittikçe artmasının nedeni olabilir. Yayın sayısının ve atıf sayısının en yüksek olduğu yıl 2019’dur. Hem makale sayısı hem de atıf sayısında 2020 yılından sonra düşüş gözlenmiştir. Bunun sebeplerinden biri dergilerin yayına kabul aşamasından sonra makaleye ilişkin sayı, numara, sayfa sayısı ve doi numarası verme aşamasının uzun sürmesi olabilir. Bir diğer neden de tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde yaşanan COVID-19 pandemisi nedeniyle çalışma planlama, çalışma için kurum izni alma ve sosyal izolasyon nedeniyle veri toplama işlemlerinin sekteye uğraması olabilir. Makale sayısındaki düşüşler doğal olarak atıf sayısına olumsuz olarak yansımaktadır. Ara ara düşümlere rağmen, yaşam süresinin uzaması, kronik hastalıkların artması gibi nedenlerle daha uzun yıllar bakım yükü alanındaki çalışmaların önemini koruyacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de yapılan çalışmalar araştırma konusu açısından incelendiğinde örneklem grubunun en sık şizofren, kanser ve alzheimer hastasına bakım veren bireyler olduğu bulunmuştur. Otizmlili, kistik fibrozisli ve serebral palsili çocuklara bakım verenlerle yapılan çalışmalar ise en çok çalışılan çocuk sağlığı konularındandır. Çalışma konularının kapsamındaki hastalıklara bakıldığında; hastanın bağımlılık durumunun arttığı, karar verme yetisinin azaldığı, hastalığın iyileşmesinin zaman aldığı hatta yaşam boyu süren kronik sağlık sorunu olan aile bireylerine bakım verenlerin yükünün araştırıldığı görülmektedir. Dong ve arkadaşlarının

(2020) bakım verenlerle ilgili araştırma eğilimlerini incelediği çalışmada en çok inme, alzheimer ve şizofren hastalarına bakım verenlerle çalışıldığı bildirilmiştir¹¹. Literatürde yapılan sistematik gözden geçirmelerde ve kavramsal analizlerde genelde mental hastalıklar, alzheimer ve şizofren üzerine yoğunlaştığı görülmektedir^{8,21,22}. Bu araştırmada elde edilen sonuçların literatürle benzer olduğu söylenebilir.

Makalelerde yazarlar tarafından belirlenen anahtar kelimeler içinde “caregiver burden” en sık kullanılan anahtar kelimedir. Anahtar kelime yönünden dahil etme ölçütleri göz önüne alındığında en önemli anahtar kelimenin “caregiver burden” olması olağandır. Bakım yükü kavramını analiz eden çalışmalarda da çoğunlukla caregiver burden kavramı kullanılmaktadır^{8,21,23}. Araştırmacıların konu ile ilgili ortak kavramları kullanmaları dil birliğinin sağlanması ve daha fazla okuyucuya ulaşmak açısından oldukça önemlidir. Bakım yükü alanında yapılan çalışmalarda konu alanlarına uygun olarak bu çalışmada belirlenen anahtar kelimeleri kullanmak, çalışmanın görünürlüğünü ve atıf alma oranını artırabilir.

Araştırma kapsamına alınan makalelerin kaynakçaları incelendiğinde; atıf sayısı 52, total bağ gücü 69 olan Zarit ve ark 1980 yılında yapmış olduğu makale en fazla atıfta bulunan çalışmadır. En fazla atıfta bulunan 10 araştırma 3 kümede dağılım göstermektedir. İkinci küme en çok atıfta bulunan çalışmalardan oluşmakta olup, bağ gücü en yüksek olan çalışmaların olduğu gruptur. Bu kümedeki çalışmaların ortak noktası Zarit ve arkadaşlarının (1980) çalışmasıdır. Bu çalışma Bakım Verme Yükü Ölçeğinin (Burden Interview) geliştirilmesi çalışmasıdır. Bakım yükünü belirlemek amacıyla geliştirilen bu ölçek Türkçe geçerliliği ve güvenilirliği yapılan ilk ölçme aracıdır²⁰. Farklı yıllarda, farklı araştırmacılar tarafından uyarlama çalışması yapılmış olup ülkemizde bakım yükünü belirlemede en sık kullanılan ölçme aracıdır^{8,24,25}. Choi ve Seo’nun (2020) bakım verenlerin depresyonu ilgili yapmış oldukları bibliyometrik analizde Zarit ve ark çalışmasının (1980) en fazla atıfta bulunan çalışma olduğunu ifade etmişlerdir¹³. Zarit ve arkadaşlarının çalışmasının bakım verenlerle yapılan depresyon, stres, bakım yükü çalışmalarında temel kaynaklardan biri olduğu söylenebilir.

Araştırma örneklemindeki 121 çalışmadan 71 tanesi en az bir kere atıf almıştır. En az yedi kez atıf alan 27 makale 4 kümede dağılım göstermiştir. Birinci kümede dokuz çalışma bulunmaktadır. Bu kümede multiple skleroz, kronik obstrüktif akciğer hastalığı (KOAH), demans gibi farklı hastalık gruplarına bakım verenlerle yapılan çalışmalar bulunmasına rağmen bu kümedeki makalelerin çoğunluğu kanser hastasına bakım verenlerle gerçekleştirilmiş çalışmalardır²⁵⁻²⁸. İkinci kümede alan çalışmalar genellikle şizofren hastalarına bakım veren bireylerin bakım yükü ile ilgili çalışmalardır²⁹⁻³². En çok atıf alan çalışma ikinci kümede yer alan Gülseren ve arkadaşları (2010) tarafından gerçekleştirilen “The perceived burden of care and its correlates in schizophrenia” isimli çalışmadır²⁹. Üçüncü kümede alzheimer hastalarına, dördüncü kümede hemodiyaliz ya da periton diyalizi olan hastalara bakım

verenlerin bakım yükü ile ilgili çalışmaların kümelendiği görülmektedir³³⁻³⁷.

Tüm makalelerin dörtte biri en fazla yayın sayısına sahip üç üniversite olan Atatürk Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesi bünyesinde çalışan yazarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. En fazla atıf sayısına sahip üniversite Atatürk Üniversitesi, toplam bağ gücü en yüksek üniversite ise Ege Üniversitesi'dir. Uluslararası dergilerde yayınlanan Türkiye adresli bakım yükü çalışmalarında hem yayın hem atıf sayısı açısından en verimli kurumun Atatürk Üniversitesi olduğu, Ege Üniversitesi'nin ise diğer kurumlarla etkileşim, birlikte çalışma ve yardımlaşma anlamında daha etkili olduğu söylenebilir.

Makaleler 77 dergide yayınlanmıştır. İlk üç sırada "Archives of Psychiatric Nursing", "Journal of Pediatric Nursing-Nursing Care of Children&Families" ve "European Journal of Oncology Nursing" bulunmaktadır. Araştırmaların örnekleminin en çok şizofren, kanser ve alzheimer hastası yetişkinlere ya da otizm, kistik fibrozis ve serebral palsi hastası çocuklara bakım verenlerden oluştuğu göz önüne alınırsa; araştırma alanı ve konuları ile dergilerin uyumlu olduğu görülmektedir. Bakım yükü ile ilgili makalelerin en fazla yayınladığı ilk 10 derginin içinde Türkiye adresli üç dergi yer almaktadır. Bu dergiler "Journal of Psychiatric Nursing", "Archives of Neuropsychiatry" ve "Anatolian Journal of Psychiatry" dergileridir. Bu üç derginin yayın dili Türkçe ya da İngilizce olmakla birlikte, etki faktörü 1.0'ın altında, dergi çeyreklikleri Q4'tür. Etki faktörü düşük Türkiye adresli dergilerin yüksek olan uluslararası dergilere kıyasla dil, yayın ücreti ve süreci açısından ulaşılabilir olması nedeniyle, araştırmacılar çalışmalarını yayınlamak için bu dergileri seçmiş olabilirler. Çünkü Türkiye'de uygulanan akademik yükseltme kriterlerinde nitelikten daha çok niceliksel değerlendirmenin ön planda tutulması nedeniyle araştırmacıların kısa sürede daha fazla yayın üretme telaşı yaşamaktadır. Toplam atıf sayılarına bakıldığında en fazla atıfı "Archives of Neuropsychiatry" dergisinde yayınlanan makaleler almıştır. Dong ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında bakım verenlerle ilgili çalışmaların en fazla yayınladığı dergiler arasında European Journal of Oncology Nursing, Archives of Psychiatric Nursing ve Journal of Pediatric Nursing: Nursing Care of Children Families dergileri bulunmaktadır¹¹. Bu çalışmada ve Dong ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında ilk on sırada benzer dergilerin yer aldığı görülmektedir. Makale hazırlandıktan sonra yayınlanması için uygun derginin seçimi oldukça önemli bir karardır. Araştırma alanı ve konuya uygun derginin seçilmemesi; makalenin yayınlanmamasına, uygun olmayan dergilerde erişilemez durumda olmasına ya da geç basılma nedeniyle çalışmanın önemini kaybetmesine neden olabilmektedir¹⁷.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Uluslararası dergilerde yayınlanan Türkiye adresli bakım yükü araştırmaları ve bu araştırmalara yapılan atıfların 2009 yılında başladığı ve 2010 yılından itibaren artış gösterdiği ve örneklem grubunun en sık şizofren, kanser ve alzheimer hastasına bakım veren bireylerden oluştuğu bulunmuştur. Türk araştırmacılar tarafından yürütülen ve

uluslararası dergilerde yayınlanan çalışmalarda bakım yükü kelimesi; caregiver burden, caregiving burden, care burden, burden of caregiver, burden of care, burden of caregiving kelimeleri ile ifade edilmektedir. Bu çalışmada kullanım sıklığı, atıf alma sayısı ve toplam bağ gücü açısından en uygun anahtar kelimenin "caregiver burden" olduğu bulunmuş ve bu konuda çalışan araştırmacılara araştırmının görünürlüğü ve atıf alma oranını artırmak için makale başlığında ve anahtar kelimelerde "caregiver burden" kelime dizinini kullanmaları önerilmektedir.

Etik Kurul Onayı: Etik kurul onayı gerekmemektedir.

Çıkar Çatışması: Bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Yoktur.

Katılımcı Onamı: Katılımcı onayı gerekmemektedir.

Yazar katkıları:

Araştırma dizaynı: FHI

Veri Toplama: FHI

Veri Analizi: FHI

Makale Yazımı: FHI

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was not needed.

Conflict of Interest: Not reported.

Funding: None.

Exhibitor Consent: Exhibitor consent was not needed.

Author contributions:

Study design: FHI

Data collection: FHI

Data analysis: FHI

Drafting manuscript: FHI

KAYNAKLAR

1. Andres A. Measuring academic research: How to undertake a bibliometric study. Oxford: Chandos Publishing; 2009. 1-169 p.
2. Todeschini R, Baccini A. Impact of COVID-19 lockdown on dietary and lifestyle behaviours among adolescents in Palestine. Weinheim: John Wiley & Sons; 2016. 512 p.
3. Suzman R, Beard JR, Boerma T, Chatterji S. Health in an ageing world—what do we know? Lancet. 2015;385(9967):484-6.
4. Hermanns M, Mastel-Smith B. Caregiving: A qualitative concept analysis. Qual Rep. 2015; 17(75):1-18.
5. Bastawrous M. Caregiver burden—A critical discussion. Int J Nurs. 2013;50(3):431-41.
6. Amankwaa B. Informal caregiver stress. ABNF J. 2017;28(4):92-5.
7. Uğur Ö, Fadiloğlu ZÇ. Kanser hastasına bakım verenlere uygulanan planlı eğitim bakım veren yükü üzerine etkisi. Cumhuriyet Hemşirelik Derg. 2012;1(2):53-8.
8. Liu Z, Heffernan C, Tan J. Caregiver burden: A concept analysis. Int J Nurs Sci. 2020;7(4):438-45.
9. Giménez-Espert M del C, Prado-Gascó VJ. Bibliometric analysis of six nursing journals from the Web of Science, 2012-2017. J Adv Nurs. 2019;75(3):543-54. doi: 10.1111/jan.13868.
10. Kantek F, Yesilbas H. Conflict in nursing studies: A

- bibliometric analysis of the top 100 cited papers. *J Adv Nurs*. 2020;76(10):2531–46.
11. Dong J, Wei W, Wang C, Fu Y, Li Y, Li J, et al. Research trends and hotspots in caregiver studies: A bibliometric and scientometric analysis of nursing journals. *J Adv Nurs*. 2020;76(11):2955–70.
  12. Huang Q, Ronghuang Q, Yinhuang R, Fanghuang Y, Yansun H. Trends and hotspots of family nursing research based on Web of Science: A bibliometric analysis. *Japan J Nurs Sci*. 2021;18(2):e12401.
  13. Choi S, Seo JY. An exploratory study of the research on caregiver depression: using bibliometrics and LDA topic modeling. *Issues Ment Health Nurs*. 2020;41(7):592–601.
  14. Shi H, Mao C, Tang J, Liang H. Research on the health of and interventions for family caregivers of people with dementia: A bibliometric analysis of research output during 1988-2018. *BMC Geriatr*. 2020;20(1):1–9.
  15. Chen C. Science mapping: a systematic review of the literature. *J Data Inf Sci*. 2017;2(2):1–40.
  16. Jan van Eck N, Waltman L. VOSviewer manual: manual for VOSviewer version 1.6.16. Univeristeit Leiden; 2020. 1–53 p.
  17. Hamurcu M, Üniversitesi K, Bölümü EM. Science Citation Index (SCI) kapsamında dergi seçimi için analitik ağ süreci yönteminin kullanılması. *Harran Üniversitesi Mühendislik Derg*. 2017;2(2):54–70.
  18. Hoffmann RL, Mitchell AM. Caregiver Burden: Historical Development. *Nurs Forum*. 1998;33(4):5–12.
  19. Zarit SH, Reeve KE, Bach-Peterson J. Relatives of the impaired elderly: Correlates of feelings of burden. *Gerontologist*. 1980;20(6):649–55.
  20. İnci FH, Erdem M. Bakım verme yükü ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Derg*. 2008;11(4):85–95.
  21. Tamizi Z, Fallahi-Khoshknab M, Dalvandi A, Mohammadi-Shahboulaghi F, Mohammadi E, Bakhshi E. Defining the concept of family caregiver burden in patients with schizophrenia: a systematic review protocol. *Syst Rev*. 2019;8(1):289.
  22. Llanque S, Savage L, Rosenburg N, Caserta M. Concept Analysis: Alzheimer's Caregiver Stress. *Nurs Forum*. 2016;51(1):21–31.
  23. Choi S, Seo J. Analysis of caregiver burden in palliative care: An integrated review. *Nurs Forum*. 2019;54(2):280–90.
  24. Nagata C, Yada H, Inagaki J. Exploration of the Factor Structure of the Burden Experienced by Individuals Providing End-of-Life Care at Home. *Nurs Res Pract*. 2018;2018:1–9.
  25. Orak O, Sezgin S. The investigation of caregiver burden in family members of cancer patients. *J Psychiatr Nurs*. 2015;6(1):33-39.
  26. Akgul N, Ozdemir L. Caregiver burden among primary caregivers of patients undergoing peripheral blood stem cell transplantation: A cross sectional study. *Eur J Oncol Nurs*. 2014;18(4):372–7.
  27. Yildiz E, Karakaş SA, Güngörmüş Z, Cengiz M. Levels of care burden and self-efficacy for informal caregiver of patients with cancer. *Holist Nurs Pract*. 2017;31(1):7–15.
  28. Deniz H, İnci F. Caregivers of leukemia and lymphoma patients following peripheral stem cell transplantation. *J Psychosoc Oncol*. 2015;33(3):250–62.
  29. Gülseren L, Çam B, Karakoç B, Danacı AE, Çubukçuoğlu Z, Taş C, et al. The perceived burden of care and its correlates in schizophrenia. *Turkish J Psychiatry*. 2010;21(3):203–12.
  30. Tanrıverdi D, Ekinci M. The effect psychoeducation intervention has on the caregiving burden of caregivers for schizophrenic patients in Turkey. *Int J Nurs Pract*. 2012 Jun;18(3):281–8.
  31. Durmaz H, Okanlı A. Investigation of the effect of self-efficacy levels of caregiver family members of the individuals with schizophrenia on burden of care. *Arch Psychiatr Nurs*. 2014;28(4):290–4.
  32. Aydın A, Eker SS, Cangur S, Sarandol A, Kirli S. The association of the level of caregiver burden with the sociodemographic variables and the characteristics of the disorder in schizophrenic patients. *Archives of Neuropsychiatry*. 2009;46:10–4.
  33. Cil Akinci A, Pinar R. Validity and reliability of Turkish Caregiver Burden Scale among family caregivers of haemodialysis patients. *J Clin Nurs*. 2014;23(3–4):352–60.
  34. Avsar U, Avsar UZ, Cansever Z, Set T, Cankaya E, Kaya A, et al. Psychological and emotional status, and caregiver burden in caregivers of patients with peritoneal dialysis compared with caregivers of patients with renal transplantation. *Transplant Proc*. 2013;45(3):883–6.
  35. Cantekin I, Kavurmacı M, Tan M. An analysis of caregiver burden of patients with hemodialysis and peritoneal dialysis. *Hemodial Int*. 2016;20(1):94–7.
  36. Mollaoğlu M, Kayataş M, Yürügen B. Effects on caregiver burden of education related to home care in patients undergoing hemodialysis. *Hemodial Int*. 2013;17(3):413–20.
  37. Avşar U, Avşar UZ, Cansever Z, Yuçel A, Cankaya E, Certeş H, et al. Caregiver burden, anxiety, depression, and sleep quality differences in caregivers of hemodialysis patients compared with renal transplant patients. *Transplant Proc*. 2015;47(5):1388-91.